

30. Панькевич І. А. Українські говори Підкарпатської Русі та суміжних областей [Текст] / І. А. Панькевич. – Прага, 1938. – 549 с.
31. Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до словника гуцульських говірок. Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області [Текст] / Ю. Піпаш, Б. Галас. – Ужгород.: Ужгород. національний ун-т. – 2005. – 266 с. – ISBN 966-7400-09-3.
32. Попова Т. В. О судьбе *е носового і * j(a) в современных юго-заадних украинских говорах [Текст] / Т. В. Попова // Проблеми сучасної ареології. – К.: Наук. думка, 1994. – С. 274–287.
33. Тимченко С. Курс історії української мови: [у 2 ч.]. – Частина І. Вступ і фонетика [Текст] / С. Тимченко. – Харків – К.: Держ. вид-во України, 1930. – 216 с.

УДК 811.111'366.587

*Колпакова Г.Ю.
(Львів, Україна)*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАЛИХ ДІЄСЛІВНО-ІМЕННИКОВИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ АСПЕКТУАЛЬНИХ КЛАСІВ ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ: КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається аспектуальна класифікація сталих дієслівно-іменникових словосполучень, фокусуючи увагу на порівнянні двох аспектуальних категорій – досягнення та виконання. Обидва класи позначають граничні дії, проте різняться у тривалості цих дій. Досягнення визначено як моментативи, тоді як виконання – це кульмінативні процеси. Помітна схожість цих двох аспектуальних категорій, а також численні приклади вживання досягнень у тривалих часах спонукали лінгвістів до їх отождоження. Однак аналіз прикладів із Британського національного корпусу засвідчує протилежне.

Ключові слова: аспектуальна класифікація, досягнення, виконання, граничність, інкрементальна тема.

Статья рассматривает аспектуальную классификацию устойчивых глагольно-субстантивных словосочетаний, фокусируя внимание на сравнительной характеристике достижений и выполнений. Оба класса обозначают предельные действия, но отличаются длительностью этих действий. Достижения определены как моментативы, тогда как выполнения – это кульминативные процессы. Заметная схожесть этих двух аспектуальных категорий, а также многочисленные примеры употребления достижений в длительных временах побудили лингвистов к их отождествлению. Однако анализ примеров из Британского национального корпуса показывает, что это две разные аспектуальные категории.

Ключевые слова: аспектуальная классификация, достижения, выполнения, предельность, инкрементальная тема.

© Колпакова Г.Ю., 2011

The paper is concerned with the aspectual classification of fixed verbo-nominal phrases which mean achievements, accomplishments, activities, states, and semelfactives, focusing particular attention on the achievements and accomplishments. Achievements, denoting instantaneous events cannot be used in progressive tenses by definition though the examples from the British national corpus testify the opposite. This motivated some linguists to combine them into one aspectual category. The study shows that despite their obvious similarity, accomplishments and achievements vary in many respects and constitute two different aspectual classes.

Key words: *aspectual classification, achievements, accomplishments, telicity, incremental theme.*

Сталі дієслівно-іменникові словосполучення (СДІС) типу *to make a suggestion, to take a walk, to give a look* посідають особливе місце серед номінативних засобів сучасної англійської мови як високочастотні, продуктивні одиниці. Чимало досліджень присвячено вивченню їх аспектуальних значень, зокрема у порівнянні із корелятивними дієсловами (Огоновська О.В. [1], Тронь А.А., [2] Traggot E. [10]) Особливу увагу привертає аспектуальна класифікація СДІС на чотири канонічні Вендлерівські класи – досягнення, виконання, діяльності та стативи. Класифікація З. Вендлера базується на таких антонімічних парах як динамічність/статичність, тривалість/миттєвість, граничність/не граничність (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Аспектуальна класифікація дієслів З. Вендлера [11: 143 – 160]

Aspectual class	[+/-telic]	[+/-dynamic]	[+/-durative]	Examples
Achievements	+	+	-	to reach, to spot, to find
Accomplishments	+	+	+	to run a mile, to walk to school, to draw a circle
Activities	-	+	+	to run, to draw, to push a cart
States	-	-	+	to love, to believe, to know

Як видно із прикладів запропонованих автором дана класифікація виходить за межі одного дієслова і сягає предиката. Так, наприклад, дієслово *draw* як монолексемна одиниця належить до категорії діяльності, а як предикат *draw a circle* – до класу виконання. Проблема Вендлерівської класифікації полягає у виборі критеріїв: ознака [+/-telic] не може бути характеристикою дієслів, оскільки граничність в англійській мові визначається на рівні словосполучення, а часом і цілого речення. СДІС, маючи структуру предикатів (V + vN/N), не мали б, на перший погляд, становити труднощів у поділі на аспектуальні класи і ознака [+/-telic] мала б бути абсолютно аплікативною і визначальною у їх характеристиці. Проте незважаючи на свою аналітичну будову, СДІС функціонують у мові як синтетичні дієслова і, як було спостережено, граничність їх часто визначається не всередині самої конструкції, а її прямим додатком, який у цьому випадку виступає ін-

крементальною темою¹. Така невідповідність між формою і функціонуванням СДІС не могла не відобразитися у підборі критеріїв для їх аспектуальної класифікації – СДІС класифікуємо за принципом аспектуальної класифікації дієслів, а не дієслівних фраз/предикатів. Аплікативною у цьому випадку є аспектуальна класифікація дієслів С. Ротстайн, в основі якої лежать два критерії: 1) наявність складної внутрішньої будови [+/-stages] та 2) здатність позначати зміну, тобто досягнення кульмінативної точки, перехід у новий стан [+/-change] (Таблиця 2).

Таблиця 2.

Аспектуальна класифікація дієслів С. Ротстайн [8: 45]

Verb classes	[+/- stages]	[+/-change]	Examples
Achievement	-	+	to spot, to find
Accomplishment	+	+	to write, to read
Activity	+	-	to push, to run
State	-	-	to love, to believe

Різниця між дієсловами діяльності та виконання, яка завжди була наріжним каменем у всіх аспектуальних класифікаціях, полягає у тому, що деякі дієслова валентні до інкрементальних додатків у той час як інші ні. Для прикладу розглянемо два дієслова *to eat* та *to push*. Прямий додаток дієслова *to eat* (наприклад *an apple*) виконує семантичну роль інкрементальної теми і дозволяє побудову оморфного зв'язку із даним дієсловом за принципом міреологічної теорії (частина від цілого) М. Кріфки [7]. Такий предикат (*to eat an apple*) є граничним, оскільки має семантично вбудовану кульмінативну точку, якої буде досягнуто, коли все яблуко буде спожито. Прямий додаток дієслова *to push* (наприклад *a cart*) не зазнає якісних змін під впливом дієслова, а відтак і не дозволяє побудову з ним інкрементального зв'язку. Зважаючи на той факт, що дієслово *to eat* у поєднанні із прямим додатком утворює граничний предикат, воно має ознаку [+change] і належить до класу виконання, тоді як дієслово *to push*, утворюючи неграничні конструкції, марковано [-change] і класифіковано як виконання.

Аналізуючи аспектуальні характеристики СДІС спостережено, що за своєю категоріальною семантикою вони репрезентують п'ять аспектуальних класів: досягнення, виконання, діяльності, стивити та селмьфактиви. А відтак, два критерії виведені С. Ротстайн не є достатніми для виділення п'яти аспектуальних класів. Аспектуальна класифікація СДІС, запропонована у цьому дослідженні, є синтезом класифікацій З. Вендлера та С. Ротстайн і базується на таких критеріях як динамічність/статичність [+/-dynamic], змі-

¹ Термін «інкрементальна тема» запропонований Д. Дауті [5] як протероль пацієнта, який вступає в оморфний зв'язок із дією, позначеною дієсловом, і надає цій дії граничного значення, оскільки кульмінація настане тоді, коли інкрементальна тема крок за кроком вичерпає себе. Так, наприклад, у реченні *I was giving the chimney a quick sweep* (BNC AM5 1145) прямий додаток (*the chimney*) конструкції *to give a sweep* (і непрямий додаток дієслова *to give*), який переймає на себе функцію інкрементальної теми, надає дії, вираженій цією конструкцією, граничного значення: дія має семантично вбудовану кульмінативну точку, яка буде досягнута, коли весь димохід (*the chimney*) буде почищено.

на стану [+/-change], наявність складної внутрішньої структури [+/-stages], а також можливість (або резистентність) до сумування в одну дію [+/-S-cummulative] (Таблиця 3).

Таблиця 3.

Аспектуальна класифікація СДІС

Aspectual class	[+/-change]	[+/-stages]	[+/-S-cummulative]	[+/-dynamic]	Examples
Achievements	+	-	-	+	to take a departure, to make an arrival, to make a discovery
Accomplishments	+	+	-	+	to do a test, to do translation, to give a sweep
Activities	-	+	+	+	to have a run, to have a drive, to do writing
States	-	-	+	-	to keep balance, to have a belief, to have a desire
Semelfactives	-	-	+	+	to make a dash, to give a crack, to take a glimpse

Ознака [+/- stages] у значній мірі співвідноситься із критеріями [+/- dynamic] та [+/- durative], запропонованими З. Вендлером, оскільки допомагає відрізнити стативи (states) від дій (events), а також миттєві дії від тривалих. Предикати з ознакою [+stages] (предикати категорії діяльності та виконання) мають складну внутрішню структуру: складаються із стадій (фаз), а відтак вживаються у тривалих часах. Досягнення, позначаючи миттєві дії, не можуть містити стадій за визначенням. Стативи позначають однорідну (гомогенну) дію на кожному етапі її здійснення, що унеможливорює визначення стадій у їх внутрішній структурі, вони не передбачають ні зміни, ні динаміки: якщо a є моментом дії предиката E , а a' є стадією E , тоді за визначенням стативів $a = a' = E$.

Ознака [+change] характеризує предикати, які передбачають зміну стану, тобто досягнення кульмінативної точки – це предикати досягнення та виконання. Таке трактування зміни як передумови граничності предиката належить С. Ротстайн [8, 154 – 156; 7, 44] і значно відрізняється від класичного визначення даного Д. Дауті, в основі якого лежить твердження про те, що всі динамічні предикати передбачають зміну стану: для предикатів категорії діяльності, які є не граничними, – це зміна (чергування) стадій [5: 168]. У цьому дослідженні дотримуємося визначення зміни даного С. Ротстайн і на основі цього класифікуємо предикати категорії діяльності як [-change].

Ознака [+/- S-cummulative] є визначальною для виділення семельфактивів як окремого аспектуального класу СДІС та їх монолексемних дієслівних еквівалентів.

С-кумулятивність – це операція сумування, яка є аплікативною для дієслів та предикатів, що не передбачають зміни стану. Дві дії предиката/дієслова можна сумувати в одну дію лише за умови, що вони є темпорально прилеглими [9: 188] – репрезентують ланцюг послідовних дій без розривів, у якому кінцева точка першої дії є початком наступної. Ознака [+ change] унеможлиблює таку закономірність, тому що, за визначенням Кампа, після дії, що позначає зміну від *a* до *a*, за умови однакового складу учасників, не може слідувати така ж сама зміна без попереднього повернення від *a* до *a* [8: 47]: ми не можемо прибувати (arrive) з точки А в точку Б кілька разів без попереднього повернення в точку А. З цього випливає, що предикати та дієслова категорії досягнення і виконання є резистентними до ознаки [+/- S-cumulative], тоді як стативи, семельфактиви та діяльності можуть бути зібрані операцією сумування в одну дію.

СДІС категорії досягнення характеризуються як миттєві дії [-stages], що логічно включає можливість їх вживання у тривалих часах, однак аналіз вибірки із Британського національного корпусу засвідчує протилежне:

Even previously committed invertebrate labs like Alkon's Hermisenda group were making the switch. (BNC G14 891)

Miss Honey, meanwhile, was making another decision. (BNC CH14 1179)

Це настановує на думку, що можливо досягнення справді можна класифікувати як виконання, а точніше як «приховані виконання» (concealed accomplishments) за термінологією Г. Феркьоля [9: 46]. Обґрунтувавши принцип аспектуальної класифікації СДІС, дане дослідження має на меті проаналізувати ці два аспектуальні класи, зосереджуючись як на спільних так і відмінних характеристиках, що свідчать про неправомірність отожднення цих двох аспектуальних категорій.

СДІС категорії виконання позначають граничні процеси, тобто процеси із кульмінаційною точкою (Become event). Процесуальний компонент, графічно репрезентований ознакою [+stages] поєднує їх із аспектуальним класом діяльності і пояснює можливість вживання їх у тривалих часах. Наявність граничної точки передбачає зміну [+change] – перехід дії у інший стан при досягненні кульмінації. Ця властивість зближує їх із досягненнями. При формі множини іменного компонента виконання переходять в категорію діяльності і набувають неграничного значення. Категорія виконання представлена серед СДІС такими конструкціями як *to give a report, to take a walk, to give a sweep, to do a dance, to do the writing of:*

The Honorary Secretary read the Minutes of the previous BGM and gave a report of the Committee's activities over the past two years. (BNC HWC 211)

СДІС категорії досягнення є найчисельнішим аспектуальним класом СДІС. Досягнення визначаємо як миттєві зміни від *a* до $\neg a$. Ця аспектуальна категорія широко представлена усіма типами СДІС, за винятком тих, що утворені дієслівним оператором *keep*: *to make a switch, to take a departure, to give an answer, to take notice, to have a fall.*

The priest, silently bowing farewell, unnoticed, also took his departure. (BNC APM 616)

Keep – це широкозначне дієслово продовженого стану, воно реалізує значення продовження дії, стану [3: 138], а відтак не може позначати миттєвих змін за визначенням. Особливу привертаною конструкції типу *to have a dip, to have a fall, to have a decease*, корелятивні дієслова яких позначають миттєві дії: *to dip, to fall, to decease*. Дієслівний

оператор *have* виражає загальне значення статичності, поєднуючись із іменниками так званої «миттєвої семантики» набуває значення «миттєвого стану», тривалість якого настільки мізерна, що ми не можемо виділити їх як виконання, а лише як досягнення:

'Little Emily had a fall against her chair which cut her forehead; but thank God! she was no worse. (BNC ACA 443)

Д. Дауті зазначає, що виконання, зважаючи на процесуальну сему у їх структурі, відповідають формулі (а): $x - \text{Ped in a time ENTAILS } x \text{ was Ping during a time}$ [9: 40], іншими словами, темпоральна адвербіалія *in a time*, вживаючись із виконаннями, означає, що дія позначена предикатом чи дієсловом відбувалася протягом того часу. Із досягненнями значення зміюється: *in a time* у цьому випадку лексикалізує кульмінативну точку дії:

She did a test in an hour. → [she was doing a test during an hour]

She made a try in an hour ≠ [she was making a try during an hour]

She took a departure in an hour ≠ [she was taking departure during an hour].

Цю ж закономірність спостерігаємо і у випадку тривалого часу: у реченні «*We are doing a test in an hour*» *in an hour* позначає 1) початок дії або 2) час тривалості дії, тоді як у реченнях «*we are taking departure in an hour; we are making discovery in an hour*» ця адвербіалія темпорально локалізує кінцеву точку дії. С. Ротстайн [9: 44] також робить спостереження, що досягнення у прогресиві (при нефуторальному значенні прогресива) відповідають словосполученню “be about to”, тоді як виконання такої відповідності не допускають:

The vase is falling = the vase is about to fall.

We are making a decision = we are about to make a decision.

We are doing a test ≠ we are about to do a test.

Пояснення цього явища знаходимо у С. Ротстайн, котра припускає, що тривалі досягнення це «похідні (або абстрактні) виконання» (derived (abstract) accomplishments), що протиставляються лексичним виконанням типу *to do a test, to give a report*. «Похідні виконання» утворені врезультаті аспектуального зсуву (aspectual shift operation), що зумовлений вживанням тривалого часу. Принцип аспектуального зсуву подано у формулі (б):

(б) SHIFT (VPpunctual): $\lambda e. (\text{BECOME}) (e) \rightarrow \lambda e. e^1 e^2 [e = s(e^1 e^2) \wedge (\text{DO}(a)) e^1 \wedge (\text{BECOME} (P)) e^2 \wedge \text{CUL} (E) = e^2$ [9: 46]

За цією формулою «похідні виконання» є множиною дій λe , які є сумою компонента дії e^1 , лексичні особливості якого не зазначені, і кульмінативної точки e^2 , яка, власне, і є лексичним досягненням. Ключовою характеристикою цієї формули є те, що кульмінативна точка визначається лексично, тоді як про компонент дії немає жодної лексичної інформації, що знайшло своє графічне відображення у формулі: комплементом *DO* є вільна змінна *a*. Стадії дії лексичного виконання диктуються значенням предиката/дієслова, а похідного виконання – уточнюються контекстом, бо сам предикат/дієслово не надає нам такої інформації, він визначає лише кульмінативну точку. Компонент дії похідного виконання не є частиною дії, позначеної досягненням. Це пояснює чому досягнення у прогресиві можна перефразувати за допомогою “be about to”. Словосполучення “be about to” означає, що дія ще не почалася, що власне і спостерігаємо із тривалими досягненнями, адже дія позначена досягненням є кульмінативною точкою, а різні ситуативні елементи уточнюють, що відбувається перед тим як наступить кульмінація, тобто уточнюють, що є

змінною (а) компонента дії похідного виконання. У реченні *The vase is falling* таким ситуативним елементом є, очевидно, процес падіння – траєкторія від одного місця до іншого. У випадку лексичних виконань, компонент дії лексично зв'язаний із граничною точкою, дія позначена предикатом/дієсловом вже триває, а тому перифраз із словосполученням “be about to” неможливий.

Аналізуючи досягнення і виконання у тривалих час, слід зазначити, що незважаючи на різну інтерпретацію, яку вони набувають у прогресивних формах, обоє спричинюють так званий “імперфектний парадокс”. Це явище полягає у тому, що граничні предикати у прогресивних формах не є тотожні аналогічним предикатам у формі імперфекта, в той час як неграничні предикати передбачають таку відповідність. Проілюструємо це прикладами. Речення *Lucan arrived as **the murderer was making his escape** out of the back of the house* (BNC HAE 3009) не передбачає, що “*the murderer made his escape*”. Аналогічно поводиться і моноксемний еквівалент “*to escape*”, який є дієсловом досягнення, а відтак і граничним: *As he **was escaping** from the room with a sort of lurking horror, the servant girl called after him* (BNC BPH 286) ≠ *He escaped*. Дещо іншу ситуацію ілюструє пара “*to make a joke*” та “*to joke*”. СДІС “*to make a joke*” є предикатом досягнення і граничним, і, так само як і попередні приклади, спричинює “імперфектний парадокс”: *she was making a joke when the lights went out* ≠ “*she made a joke*” ≠ “*she joked*”. “*to joke*”, на відміну, є дієсловом категорії діяльності і неграничним, а відтак передбачає “*she joked*” у реченні *she was joking when the lights went out* [6]. Пояснення цього явища полягає у різниці між гомогенними та гетерогенними дієсловами/предикатами. Неграничні предикати є гомогенними, тобто однорідними на кожному етапі свого здійснення: якщо речення *They laughed and joked all the time* (BNC G3B 877) розділити на інтервали а та а', які знаходяться в межах часового позначення *all the time*, то на кожному з цих інтервалів виконувалася одна і та ж дія: *they laughed and joked*. Слід зазначити, що дієслова/предикати категорії діяльності є гомогенними на рівні інтервалів, тоді як стативи є гомогенними на рівні моментів. Гетерогенні дієслова/предикати є граничними і виконуються, лише досягнувши своєї кульмінативної точки. Якщо дія позначена гетерогенним дієсловом/предикатом переривається, не досягнувши своєї кульмінативної точки, не можна стверджувати, що вона виконалася: “*she was making a joke when the lights went out*” ≠ “*she made a joke*” ≠ “*she joked*”.

Аналіз вибірки фактологічного матеріалу свідчить про те, що аспектуальні класи досягнення та виконання мають численну репрезентацію серед СДІС: досягнення налічують 547 (36%) виразів, тоді як виконання становлять 265 (18%) одиниць із 1500 проаналізованих. Порівняльна характеристика досягнень та виконань, зокрема різниця в інтерпретації при поєднанні із темпоральною адвербіалією *in a time*, підтверджує, що це дві різні аспектуальні категорії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огоновська О.В. Дієслівне заміщення в англійській мові / О.В. Огоновська. – Львів: Світ, 1991. – 128с.
2. Тронь А.А. Засоби вираження кратності у сучасній англійській мові: дис. на здо-

буття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. “Германські мови”/ Тронь А. А. – Львів, 2008. – 307с.

3. Федоренко О.І. Лексична сполучуваність компонентів сталих дієслівно-субстантивних виразів типу to have a look, to make a suggestion: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. “Германські мови”/ О. І. Федоренко. – Львів, 2004. – 240с.

4. British National Corpus XML Edition. – University of Oxford. (BNC)

5. Dowty D. Word Meaning and Montague Grammar / D. Dowty. – Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1979/1991. – 419 p.

6. Kearns K. <http://linguistlist.org/issues/11/11-1412.html>

7. Krifka M. The Origins of Telicity // Events and Grammar, ed. by S. Rothstein / M. Krifka. – Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1998. – P. 197 – 236.

8. Rothstein S. Telicity, Atomicity and the Vendler Classification of Verbs // Theoretical and Crosslinguistic Approaches to the Semantics of Aspect, ed. by S. Rothstein / S. Rothstein – Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2008 – P. 43 – 77.

9. Rothstein S. Structuring Events: A Study in the Semantics of Lexical Aspect / S. Rothstein. – Oxford: Blackwell, 2004. – 206 p.

10. Traugott E. A historical overview of complex predicates // In Laurel J. Brinton and Minoji Akimoto (eds), *Collocational and Idiomatic aspects of composite predicates in the history of English*, ed. by L. Brinton and M. Akimoto / E. Traugott – Amsterdam: John Benjamins / E. Traugott, 1999 – P. 239–260.

11. Vendler Z. Verbs and Times // *The Philosophical Review* / Z. Vendler. – № 66. – 1957. – P. 143-160.

12. Wierzbicka A. Why can you have a drink when you can't *have an eat? // *Language* /A. Wierzbicka. – Vol. 58. – № 4. – 1982. – P. 753-799.